

Eğitim Psikolojisi

Prof. Dr. Hasan BACANLI

Geliştirilmiş

---

28. Baskı

 PEGEM
AKADEMI

Prof. Dr. Hasan BACANLI

EĞİTİM PSİKOLOJİSİ

ISBN 978-605-0022-07-0
DOI 10.14527/9786050022070

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

Geliştirilmiş 28. Baskı: Aralık 2021, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

“Biliyorsun, niye öğretmiyorsun?”

Sümer Atasözü

*“Hiç aklından çıkarma, genç adam:
Öğretmenler kapıyı açar,
İçeriye kendin girersin.”*

Chen Hai Yang

GELİŞTİRİLMİŞ 28. BASKI İÇİN ÖN SÖZ

Kitaplar yazarların çocukları gibidir. Her ne kadar onların gibi görünüyorsa de, bir süre sonra yazarından bağımsızlaşır, kendi başlarına bir kimlik edinirler ve bu kimliklerini etkileşimde buldukları kişilerle kazanırlar. Bu kitap da öyle. İlk baskısında benim olan kitap, artık benim olmaktan çok onu derslerinde kullanan öğretim elemanları ve öğrenciler ve hatta bilgi edinmek isteyen başta anne babalar olmak üzere tüm okuyucuların haline geldi. Sevindirici bir durum ki kitap sevildi, benimsendi. Diğer eğitim psikolojisi kitaplarının dışında, gerek üslubu gerekse verdiği bilgiler (ve mizanpajı) ile kendine göre bir yer edindi.

Öyle bir noktaya geldik ki, aramızdaki ilişki değişti. İlk zamanlar “Hasan Bacanlı’nın kitabı” idi ve okuyucular onu benimle ilişkilendiriyorlardı. Umarım bu ilişkiye olumlu katkıları olmuştur. Daha sonra kitap benden bağımsızlaştı, hatta ilişkimiz tersine döndü. Artık günümüzde insanlar onu “Hasan Bacanlı’nın kitabı” olarak görmüyor, beni “Eğitim Psikolojisi kitabının yazarı” olarak görüyor. Bu beni mutlu ediyor açıkçası. Beni tanıyanlar daha çok “Eğitim Psikolojisinin yazarı” olarak tanıyor. Oysa başlangıçta o benim kitabımdı, şimdi onun yazarı oldum. Bir yazar için harika bir duygu.

Kitaplar da insanlar gibi yaşıyor. Benden bağımsızlığını kazanan kitap da yaşlandı. Yetişkinliğe geçerken anababa desteği ile kendine yol çizen çocuklar gibi, kitabın da yazarının desteğiyle yolunu geliştirmesi, düzenlemesi gerekiyordu. Ben çeşitli nedenlerle uzun zaman bunu yapamadım. Ama düzeltmenin ve geliştirmenin artık yapılma ve ertelenmeme zamanı geldi.

Kitapla ilgili ilk geliştirme 16. baskıda yapılmıştı. Bazı bölümler eklenmişti. Bu baskıda günümüz eğitim psikolojisi kavram, yönelim ve bilgilerinin ışığında yeni düzenleme ve geliştirmeler yapıldı.

Bireysel farklılıklar sürekli olarak gelişme gösteren bir konu. Bu konuda sürekli olarak yeni kavram, anlayış ve uygulamalar ortaya çıkıyor ve eğitimi yönlendiriyor. Bu yüzden o konunun ayrıntılandırılması gerekiyordu. Hatta konunun bölünmesi düşünülebilirdi. Özellikle bilişsel farklılıklar ayrı bir konu haline getirilebilirdi, ama bu baskıda bunun için erken olduğunu düşündüm. Gene de ona eklemeler yaptım.

İnsancıl yaklaşım artık günümüzde bir öğrenme yaklaşımı olarak ele alınmıyor. Öğrenme ortamı üzerinde duruyordu, günümüzde hemen hemen her uygulama insancılaştığı için belki, ayrı bir konu olarak ele alınmamaya başlandı. Bu yüzden bu baskıda onu çıkardım.

Güdülenme konusu geliştirilmeye ihtiyaç duymaya başladı. Bu yüzden o kısımda yeni büyük eklemeler yaptım.

Bunlar büyük değişiklikler. Bunların dışında mesela Piaget'nin zihinsel gelişim kuramına ufak tefek eklemeler yaptım. Küçük eklemeleri saymak gereksiz.

Kitabın üslup ve bütünlüğünü koruma gayreti içindeyim, çünkü bu onun kimliği haline geldi. Umarım koruyabilmişimdir.

Bazı kısımları ve resimleri çıkardım. Önceki baskılarda öğrencilerin üzerinde notlar alabileceği yerler azdı. Oysa bir ders kitabında onlar için de yer açmak gerekiyordu. Bu yüzden hem mizanpaj rahatladı hem de öğrencilerin üzerine not alabilecekleri yer açılmış oldu. Bölüm sonundaki önerilen kaynaklar kısımlarını çıkardım. Çünkü benim amaçladığım işlevi yerine getirmediğini fark ettim. Ayrıca ekler kısmındaki metinleri çıkarmayı düşündüm, ama bakış açısını geniş tutmak amacıyla en azından şimdilik kalmasında yarar gördüm.

Kitaptaki değişiklikler ve geliştirmeler bu minval üzere gerçekleştirildi. Onları kitabı okuyan okuyucular büyük bir ihtimalle fark etmeyecek ama kitabı okutan öğretim üyeleri daha iyi fark edeceklerdir.

Kitap için tabii ki önceki baskılarda ifade ettiğim teşekkürlerim bakidir. Tekrar ifade etmem gerekir ki, kitabı kullanan ve görüşlerini bana yüzyüze veya e-posta yoluyla ileten herkese çok teşekkür ediyorum. Kitabı okumaya ve okutmaya değer bulan tüm öğretim üyesi arkadaşlara teşekkürlerim sonsuz. Çünkü kitabı bu hale onlar getirdiler. Umarım onlara layık olabilmişimdir ve bu yeni geliştirilmiş baskı ile bunu sürdürebilirim.

Her zamanki gibi görüş ve eleştiriler için bana hasan.bacanli@gmail.com adresinden ulaşabilirsiniz. Kitap her zaman dediğim gibi, her türlü eleştiriye açıktır.

Sevgili okuyucular, ben bu kitabı yazmaktan ve bu hale geldiğini görmekten mutlu oldum, Bana bunu yaşattığınız için çok teşekkür ederim. Umarım onu daha iyi hale getirmeye ve yaşatmaya devam edebiliriz. Ben "Eğitim Psikolojisinin yazarı" haline gelmekten memnunum, umarım siz de okuyucusu olmaktan memnun olursunuz.

Hasan BACANLI

İstanbul, 2021

NOT: Kitaba netten bazı resimler de eklenmiştir. Orijinal kaynağı tespit edilemeyen resimler için kaynak verilmemiştir. Bildirildiği takdirde kaynakları eklenecektir.

16. BASKI İÇİN ÖN SÖZ

Eğitim Psikolojisinin yayınlandığı 1997 yılından bu yana, resmi 16. Baskısını yapıyorum. Resmi olmayanlarla birlikte sanırım 20'yi buldu. Bu bir kitap için sevindirici bir şey. Asıl sevindirici olan ise, kitabın hala ilgi görmeye devam etmesi. Bu aynı zamanda kitabın güncelleştirilmesi ve yenilenmesini gerektiriyor. Bu baskı bu yönde bir başlangıç, sonraki baskılarda (eğer yapılacak olursa) kitabın daha da kullanışlı olacağını umut ediyorum.

Bu baskıda yeni bölüm ve kısımların yanısıra, bölümler için kavramlar eklendi. Resim ve şekiller yeniden düzenlendi. Umarım beğenilecektir. Bu noktada, özellikle resimler için seferber olan, resim gönderen (ve göndermeyen) tüm arkadaşlara teşekkür ediyorum, onlar kitaba ayrı bir hava verdiler. Gelecek baskılarda daha etkili kullanmaya çalışacağımdan emin olabilirsiniz. Kitapta yer alabileceği düşünülen doğal resimlere her zaman yer vermeye çalışacağım. Bu yüzden, eğer kitapta yer almasını istediğiniz resimleri gönderirseniz, değerlendireceğimden emin olabilirsiniz. Resimlerinizi ve kitapla ilgili her türlü düşünce ve eleştirinizi baranli@gazi.edu.tr adresine ulaştırabilirsiniz.

Kitabın bu baskısı için başta Servet Sarıkaya olmak üzere, hazırlanmasında ve yayınlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Özellikle Fikret Kaplan'a teşekkür ediyorum, çünkü onun özverili çalışmaları olmasaydı, kitap bu hale gelemezdi.

Son olarak, kitaba ilgi gösteren öğretim elemanı ve öğrencilere, beni arayıp teşekkür eden öğrencilere çok teşekkür ediyorum, motivasyonu artırıyor. Kitap çevresinde güzel bir halka oluştu, hepimiz iyi ki varsınız. Hepimiz için daha güzel günler diliyorum.

Hasan BACANLI

ÖN SÖZ (1. BASKI)

Eğitim Psikolojisi (EP), öğretmenlik formasyonu dersleri arasında “demirbaş” bir ders olagelmıştır. Bütün öğretmenlik formasyonlarında yer almıştır. Bu kitap da daha çok bu derse yönelik olarak yazılmıştır. Gerek kavramsal yapı, gerekse kullanımı kolay bir kitap olması için uğraşmıştır. Bunu tam olarak başarıp başaramadığımı bilmiyorum. Bunu uygulama gösterecek. Ben araya eklediğim” elipart”, resim ve çerçevelerle bunu kısmen sağlamaya çalıştım. Ülkemizde ders kitapları için malzeme sağlayan kurumlar bulunmadığından, daha iyilerini yerleştirme olanağım (en azından henüz) olmadı. Daha somaki baskılarda bunu gerçekleştirmeyi umuyorum.

Kitabın başlangıçta 16 bölüm olması planlanmıştı, ancak son bölümler olarak belirlenen kısımların EP kitabında yer almasının Türkiye şartlarına uygun olup olmadığı hakkında biraz daha düşünmem gerektiği sonucuna vardığım için, (gene şimdilik) o kısımları koymadım. Uygulamaya bakarak karar vermeyi planlıyorum.

Türkiye’ de böyle bir ders için kitap yazmak, deneyenlerin bildiği gibi zor bir iştir. Çünkü hem ayrıntıya kaçmamak, hem de asgariden aşağı düşmemek gibi bir ikilem içinde kalırsınız. Burada da benzer bir durumla karşı karşıya kalınmıştır. Bunu belirtmem gerektiğini hissediyorum.

Kitapta her bölümün başına kısaca ana hatlar, kısa özet ve başlangıçta sorulabilecek sorular verilmiştir. Daha sonra metin verilmiş, ardından tekrar özet, sorular ve önerilen kaynaklar sunulmuştur. Öğrencilerin bu formatı seveceklerini umuyorum. Kitapta gerek öğrencinin kendi kendisine, gerekse sınıf içinde sorabileceği ve uygulayabileceği etkinliklere yer verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, konuların gündelik hayatla bağlantısı kurulmaya çalışılmıştır.

Dersi okutan öğretim elemanlarının, gerek eleştiri, gerek öneri, gerekse yazarın sağlayabileceği herhangi bir yardım konusunda yazarla bağlantı kurmaktan çekinmemelerini isterim. Soru bankası ve tepegöz slaytı hazırlama çalışmaları devam etmektedir. Hazırlandığında, ilgili ve kullanabilecek öğretmenlere ulaştırılacaktır.

Kitap elinizdedir, dolayısıyla, onunla ilgili söylenecek söz bu kadardır. Ama, bazı teşekkür duygularımı belirtmeden önsözü bitirmek istemiyorum. Bunların başında Doç. Dr. Servet Özdemir geliyor. Artık yazmam gerektiğini tavırlarıyla hissettirmesi ve değişik bir yaklaşım olduğunu bana hissettirmesi dolayısıyla ona teşekkür borçluyum. Doç. Dr. Selahattin Öğülmüş’ e teşekkür ederim, okuyup eleştirdi. Yrd. Doç. Dr. Bülent Öztürk okudu, eleştirdi, benimle tartıştı ve beni yüreklendir-

di. Ona yardım ve desteklerinden dolayı müteşekkirim. Öğrencilere ve burada adını sayamadığım dostlarıma beni yüreklendirmeleri ve desteklemeleri için teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak eşim Dr. Feride Bacanlı'ya destekleri ve yardımları ve sabrı için teşekkür ediyorum. Okudu, eleştirdi. Oğlum Salih Safa Bacanlı'nın hakkını ayrıca ifade etmeliyim, çünkü bildiklerimin büyük bir çoğunluğunu (uygulamada) görme imkanı verdi veya sorgulattı. Ayrıca bilgisayarı benimle paylaştı, ona ayırmam gereken zamanı kısmama izin verdi.

Teşekkür ettiğim kişilerin kitabın muhtemel eksik ve yanlışlıklarından dolayı bir sorumlulukları olmadığını belirtmeliyim. Tüm sorumluluk bana aittir. Kitap her türlü eleştiriye ve öneriye açıktır. Bana ulaştırılan eleştiri ve önerilerin değerlendirileceğinden kimsenin kuşkusu olmasın.

Hasan BACANLI

Ankara, 1997

İÇİNDEKİLER

Geliştirilmiş 28. Baskı İçin Ön Söz	iv
16. Baskı İçin Ön Söz	vi
Ön Söz (1. Baskı)	vii
İçindekiler	ix
Tablolar Listesi	xiv
Çerçevesel Listesi	xiv
Şekiller Listesi	xv

1. Bölüm

BİLİM VE PSİKOLOJİ

Bilim ve Anlamları	3
Bilgi Kaynağı Olarak Bilim	3
Araştırma Yöntemi Olarak Bilim	3
Toplumsal Kurum Olarak Bilim	4
Bilimin Özellikleri	5
Bilim Dalları	8
Psikoloji	8
İnsan	9
Hayvan	11
Davranış	11
Psikolojinin Tarihçesi	15
Psikolojinin Altdalları	16
Eğitim Psikolojisi	17
Öğretmenin Sınıftaki Rollerini	17
Özet	20
Sorular	20

2. Bölüm

İNCELEME YÖNTEMLERİ

Bilimin Dalları	27
Bilimin İşlevleri	28
Betimsel (Tasvir) Yöntemler	30
Gözlem	30
Klinik Yöntem	31
Testler	32
Deneysel Yöntemler	32
Değişken	32
İstatistiksel Yöntemler	35
Normal Dağılım	36
Kullanım Alanları	37
Farkların Önem Derecesi	37
İlişki (Korelasyon)	38
Test Geliştirme	39
Özet	40
Sorular	41

3. Bölüm

GELİŞİM

Gelişimin Özellikleri	45
Kalıtım mı, Çevre mi?	46
Gelişim Psikolojisinde Araştırma Yöntemleri	47
Boylamsal Yöntem	47
Kesitsel Yöntem	48
İkiz Çalışmaları	49
Gelişimin Kuralları	50
Kritik Dönem	51
Gelişim Görevleri	53
Yaşam Dönemleri ve Gelişim Görevleri	55
Bebeklik ve İlk Çocukluk (0-6 Yaş)	55
Orta Çocukluk (6-12 Yaş)	56
Ergenlik (12-18 Yaş)	58
Genç Yetişkinlik (18-30 Yaş)	59
Yetişkinlik	61
Yaşlılık	61
Özet	62
Sorular	63

4. Bölüm

FİZİKSEL GELİŞİM

Önce Biraz Biyoloji	67
Sinir Sistemi	67
Beyin	68
Doğum Öncesi Süreç	70
Yenidoğanın Özellikleri	72
Bebeklikte Fiziksel Gelişim	74
Çocuklukta Fiziksel Gelişim	75
Ergenlikte Fiziksel Gelişim	77
Gençlik, Yetişkinlik ve Yaşlılıkta Gelişim	79
Özet	79
Sorular	80

5. Bölüm

ZİHİNSEL GELİŞİM - 1

Piaget'nin Zihin Gelişimi Kuramı	87
Temel Kavramlar	87
Zihin Gelişimini Etkileyen Faktörler	89
Zihin Gelişimi Dönemleri	90
Sensori-Motor Dönem	91
İşlem-öncesi Dönem	94
Somut İşlemler Dönemi	97
Soyut İşlemler Dönemi	99
Piaget'nin Kuramının Değerlendirilmesi.....	102
Özet	104
Sorular.....	105

6. Bölüm

ZİHİNSEL GELİŞİM - 2

Kavram Gelişimi ve Vygotsky	109
Dil Gelişimi ve Chomsky	111
Ahlak Gelişimi	114
Freud	114
Piaget.....	114
Kohlberg.....	115
Gilligan.....	117
Mizah Gelişimi	118
Oyun Gelişimi	119
Özet	122
Sorular.....	123

7. Bölüm

PSİKO - SOSYAL GELİŞİM

Sigmund Freud	127
Bilinç Sınıflaması	127
Kişilik Yapısı	127
Psikoseksüel Gelişim Dönemleri	129
Erik Erikson	130
Psikososyal Gelişim Dönemleri	130
Temel Güvene Karşı Güvensizlik	131
Özerkliğe Karşı Utanç ve Kuşku	132
Girişimciliğe Karşı Suçluluk Duygusu	133
Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu	134

Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası	135
Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık	137
Üreticiliğe Karşı Verimsizlik	138
Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk	140
Selman'ın Kişilerarası Anlayış Düzeyleri.....	141
Özet	142
Sorular.....	143

8. Bölüm

GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

Okulöncesi ve Anasınıfı Dönemi (3-6 yaş).....	147
Fiziksel Özellikler	147
Sosyal Özellikler	148
Duygusal Özellikler	148
Bilişsel Özellikler	148
İlk Sınıflar (1-3; 6-9 Yaş)	148
Fiziksel Özellikler	148
Sosyal Özellikler	149
Duygusal Özellikler	149
Bilişsel Özellikler	149
İlkokul Sınıfları (4-6; 9-12 Yaşlar)	150
Fiziksel Özellikler	150
Sosyal Özellikler	150
Duygusal Özellikler	150
Bilişsel Özellikler	150
Ortaokul Sınıfları (7-9; 12-15 Yaşlar).....	150
Fiziksel Özellikler	150
Sosyal Özellikler	151
Duygusal Özellikler	151
Bilişsel Özellikler	151
Lise Yılları (10-12; 16-18 Yaşlar).....	151
Fiziksel Özellikler	151
Sosyal Özellikler	151
Duygusal Özellikler	152
Bilişsel Özellikler	152

9. Bölüm

BİREYSEL FARKLILIKLAR

Bireysel Farklılıklar	155
Bireysel Farklılıkların Nedenleri	155
Ana Baba Tutumları	155
Ekolojik Perspektif	156
Çevresel Etkiler	157
Sosyo-Ekonomik Düzey	157
Kültür	157
Çocuk Bakım Uygulamaları	158
Doğum Sırası	158
Ailenin Özel Durumu	159
Bireysel Farklılıklar	159
Zekâ	159
Küp Kuramı.....	160
Çoklu Zekâ Kuramı.....	160
Bedensel-Kinestetik Zekâ	161
Kişilerarası-Sosyal Zekâ	161
Benlik Bilgisi	161
Mantıksal-Matematiksel Zekâ	162
Müzik-Ritmik Zekâ	162
Görsel-Uzaysal Zekâ	164
Sözel-Dilbilimsel Zekâ.....	164
Zekâ Öğeleri Görüşü.....	165
Zekânın Ölçülmesi	166
Bilişsel Stil Farklılıkları	167
Algılama Stilleri	167
Bilgi İşleme Stilleri	168
Düşünme Stilleri	169
Öğrenme Stilleri	170
Öğrenme Stilleri Kuramı	171
Dunn ve Dunn'ın Öğrenme Stilleri Görüşü. 174	
Diğer Stiller	175
Görsel - İşitsel - Dokunsal Tercihler (NLP).....	175
Yarıküresel Tercih	177
Diğer Farklılıklar	178
Denetim Odağı	178
Cinsiyet Rolü.....	178
Öz Saygı	179
Bağlanma Stilleri	179
Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar	181
Özet	183
Sorular.....	183
Motor Gelişimleri.....	187
Zihinsel Özellikleri	187
Kişilik Özellikleri.....	187

Dil Gelişimleri.....	188
Özbakım Beceri Gelişimi.....	188

10. Bölüm

ÖĞRENME

Performans	191
Refleks	192
İçgüdü	194
Öğrenme.....	196
Uyarıcı.....	200
Tepki	201
Karşılık.....	201
Özet	202
Sorular.....	203

11. Bölüm

ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Öğrenen ile İlgili Faktörler	207
Türe Özgü Hazır Oluş.....	207
Olgunlaşma	208
Genel Uyarılmışlık Hâli ve Kaygı	208
Eski Yaşantular	209
Güdü (Motivasyon).....	210
Dikkat.....	210
Öğrenme Yöntemi ile İlgili Faktörler	210
Öğrenmeye Ayrılan Zaman	210
Öğrenilen Konunun Yapısı	211
Öğrencinin Aktif Katılımı	212
Geribildirim	212
Öğrenme Malzemesi ile İlgili Faktörler	213
Algısal Ayırt Edilebilirlik	213
Anlamsal Çağrışım	213
Kavramsal Gruplandırma	214
Özet	215
Sorular.....	216

12. Bölüm

DAVRANIŞI YAKLAŞIM

Klasik Şartlanma	222
Sönme	223
Pekiştirme	224
Kendiliğinden Geri Gelme	224
Genelleme	224
Ayırt Etme	225
Üst Düzey Şartlanma	226
Duyuşsal Davranışlar, Refleksler ve Korku Şartlanması	226
Thorndike'ın Öğrenme Kanunları	228
Operant Şartlanma	230
Davranışın ABC'si	231
Biçimlendirme	231
Zincirleme	232
Zamanlama	233
Genelleme ve Ayırt Etme	233
Kaçınma Şartlanması	234
Sistemik Duyarsızlaştırma	234
Sosyal Öğrenme ve Modelleme	235
Özet	236
Sorular	237

13. Bölüm

BİLİŞSEL YAKLAŞIM

Bilişsel Yaklaşım	241
Bilişsel Yaklaşımın Temel Kavramları	242
Bilgi İşlem Yaklaşımı	244
Duyusal Kayıt	244
Kısa Süreli Hafıza	246
Uzun Süreli Hafıza	248
Kontrol Süreçleri	249
Hatırlatıcılar	251
Bilişsel Öğrenme Türleri	253
Kavrama Yoluyla Öğrenme	253
Gizil Öğrenme	255
Öğrenci Çalışma Stratejileri	256
Özet	257
Sorular	258

14. Bölüm

GÜDÜLEME VE PEKİŞTİRME

Güdü	263
İnsanın Açlıkları	265
İnsanın İhtiyaçları	266
Hull'a Göre Öğrenme	268
Premack İlkesi	268
Jeton Ekonomisi	269
Öz-Belirleme Kuramı ve İçsel Güdülenme	270
Başarı Güdüsü	273
Başarı Hedefleri	274
Öğrenilmiş Çaresizlik	275
Yükleme	275
Pekiştirme	277
Pekiştirme Tarifeleri	281
Öğrenci Güdülenmesini Artırma Modeli	282
Yetkinlik Anlayışında Güdülenme	286
Özet	288
Sorular	289

15. Bölüm

HATIRLAMA VE UNUTMA

Unutturma Yöntemleri	293
Unutma	293
Sönme	293
Bastırma	294
Guthrie'ye Göre Öğrenme ve Unutturma	295
Niçin Unutuyoruz?	297
Hatırda Tutmanın Ölçülmesi	298
Özet	300
Sorular	300

16. Bölüm

SINIF YÖNETİMİ

Öğretmenin Sınıftaki Rolü	305
Sınıfın Özellikleri	305
Sınıf Yönetimi Teknikleri	308
Öğretmen Tipleri	310
Öğrenci Tipleri	311
İyi Yönetilen Sınıfın Özellikleri	312
Özet	312
Sorular	313

17. Bölüm

EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Temel Kavramlar.....	317
Ölçme ve Değerlendirme	317
Ölçek	317
Psikolojide Ölçme	318
Geçerlik ve Güvenirlik.....	319
Hata	320
Temel İstatistikler	321
Oran	321
Ortalama.....	322
Standart Sapma	322
Test Geliştirme	322
Geçerlik	322
Güvenirlik.....	323
Özet	323
Sorular.....	324

Ekler

İstemediğiniz Davranışı Değiştirmenin Yolları	328
Öğretme ve Öğrenme Hakkında Araştırma Bulguları	340
Kaynaklar.....	347
İndeks.....	353

Tablolar Listesi

Tablo 1. Kalıtım ve çevreyi araştırmaya imkân veren durumlar	50
Tablo 2. Dil gelişimi dönemleri.....	113
Tablo 3. Kohlberg'e göre ahlaki gelişim evreleri.....	116
Tablo 4. Kimlik Statüleri	137
Tablo 5. Erkeksi ve kadınsı cinsiyet rolleri	179
Tablo 6. Yeni doğan bebekte bulunan bazı refleksler	193
Tablo 7. Yetkinlik Anlayışına göre öğrenme ve ilgili kavramlar	200
Tablo 8. Davranışçı ve bilişsel yaklaşımların karşılaştırılması.....	241
Tablo 9. Üç hafıza düzeyi	247
Tablo 10. Pekiştirme ve ceza türleri.....	279
Tablo 11. İstenen Davranışın Pekiştirilmesinin Örnekleri.....	335
Tablo 12. Kaçınma Şartlanması Örnekleri	336
Tablo 13. İstenmeyen Söndürme Davranış Örnekleri	337
Tablo 14. İstenmeyen Davranış Takip Eden Olumlu Pekiştirme Örnekleri	338
Tablo 15. Söndürme Örnekleri	339

Çerçeveler Listesi

Çerçeve 1. Psikoloji ile ilgili sorular ve cevaplar	13
Çerçeve 2. Amerikan Psikoloji Derneği'nin bazı bölümleri.....	14
Çerçeve 3. Öğrenen-merkezli psikolojik kurallar: öğretmen eğitim programlarında eğitim psikolojisi öğretimi için anahtarlar	22
Çerçeve 4. Çocuklara sorulabilecek sorular	94
Çerçeve 5. Dört şişe ve sarı sıvı problemi.....	100
Çerçeve 6. Piaget'in zihin gelişimi kuramı özet tablosu	101
Çerçeve 7. Savunma mekanizmaları	129
Çerçeve 8. Girişimcilik, çalışkanlık, kimlik ve üreticilik geliştirme.....	139
Çerçeve 9. Zeki türlerin özellikleri	163
Çerçeve 10. Gözden Geçirilmiş Stanford-Binet Zekâ Testi alttestleri (1986)	165
Çerçeve 11. Zekâ bölümünün sınırları	166
Çerçeve 12. Solaklık.....	182
Çerçeve 13. Cinsiyet farklılıkları.....	185
Çerçeve 14. Kaynaştırma Eğitimine Alınacak Eğitilebilir Zihinsel Özürlü Çocukların Özellikleri	187
Çerçeve 15. Biyolojide "Tür"	194
Çerçeve 16. Hızlı okuma	211
Çerçeve 17. Deneysel nevroz ve arabesk müzik	225
Çerçeve 18. Biçimlendirmenin kuralları	232
Çerçeve 19. Fotoğrafsı imge	243
Çerçeve 20. Ezbersiz eğitim ve "ezber"	249
Çerçeve 21. Bilişsel yaklaşımı sınıfta uygulamak için soru listesi	254
Çerçeve 22. Öğrenciyi güdüleme yolları.....	267
Çerçeve 23. Olumlu pekiştirmenin etkili kullanımı için kurallar	280
Çerçeve 24. Etkili Sınıf Öğretiminin 12 Öğrenim İlkesi	308

Şekiller Listesi

Şekil 1. Davranış alanları	12
Şekil 2. Bilimlerin sınıflandırılması ve bilimin işlevleri	28
Şekil 3. Deneysel yöntemin akışı	34
Şekil 4. Deney akışı örneği.....	34
Şekil 5. Normal dağılım eğrisi.....	36
Şekil 6. Davranışın etkenleri	46
Şekil 7. Gelişim görevlerini etkileyen faktörler.....	54
Şekil 8. Piaget'e göre zeka.....	88
Şekil 9. Kişiliğin aysberg benzetmesi	127
Şekil 10. Kişiliğin psikodinamiği.....	128
Şekil 11. Freud'a göre ruhsal aygıt	129
Şekil 12. Ekolojik faktörler	156
Şekil 13. Küp kuramı	160
Şekil 14. Kolb'un öğrenme stilleri sınıflaması.....	173
Şekil 15. Göz hareketlerine göre görsel, işitsel ve dokunsal tipler.....	176
Şekil 16. İnsan davranışlarının kökeni.....	191
Şekil 17. Davranış değişiklikleri.....	203
Şekil 18. Öğrenme durumundaki faktörler	207
Şekil 19. Uyarılmışlık düzeyleri	208
Şekil 20. Genel uyarılmışlık hâli ile öğrenme arasındaki ilişki.....	209
Şekil 21. Öğrenmeye ayrılan zamana göre hatırdaki kalan miktar	210
Şekil 22. Peynir kavramının muhtemel çağrışımları.....	214
Şekil 23. Minerallerin kavramsal gruplandırma basamakları	215
Şekil 24. Öğrenmedeki anahtar faktörlerin psikolojik modelleri (Gredler, 2005'ten).....	218
Şekil 25. Davranışçı yaklaşıma göre öğrenme.....	221
Şekil 26. Klasik şartlanmanın akışı.....	222
Şekil 27. Sönme grafiği (Morgan, 1986'dan)	224
Şekil 28. Operant şartlanmanın akışı.....	230
Şekil 29. Kaçınma şartlanmasının akışı.....	234
Şekil 30. Modelden öğrenmenin akışı.....	235
Şekil 31. Bilişsel anlayışa göre öğrenme.....	242
Şekil 32. Algının kurallarına örnekler.....	244
Şekil 33. Şekil-zemin ilişkisi	245
Şekil 34. Yukarıdan aşağıya işlem	245
Şekil 35. Özellik analizi.....	245
Şekil 36. Uzun süreli hafıza	248
Şekil 37. Güdü döngüsü	263
Şekil 38. Öz belirleme kuramına göre temel ihtiyaçlar ve güdülenme	273
Şekil 39. Pekiştirme ve ceza	278
Şekil 40. Pekiştirme tarifelerine göre zamanla elde edilen tepki miktarı.....	282
Şekil 41. Öğrenci güdülenmesini artırma modeli	283
Şekil 42. Çeşitli ölçme teknikleri açısından zaman ile hatırdaki kalan miktar	299
Şekil 43. Öğretmen türleri	310

Anahatlar

- Bilim
  - Bilim ve Anlamları
    - Bilgi Kaynağı Olarak Bilim
    - Araştırma Yöntemi Olarak Bilim
    - Toplumsal Kurum Olarak Bilim
  - Bilimin Özellikleri
    - Bilim Dalları
- Psikoloji
  - İnsan
  - Hayvan
  - Davranış
  - Psikolojinin Tarihçesi
    - Psikolojinin Altdalları
  - Eğitim Psikolojisi
    - Öğretmenin Sınıftaki Roller

Bu bölümde bilimin çeşitli anlamları ve güvenilirliği üzerinde durulmaktadır. Bilimin bilgi kaynağı olarak özellikleri belirtilmekte ve yanlış anlayışlar gösterilmektedir. Psikolojinin tanım ve tarihçesinin ardından insan ve davranış kavramları tanımlanmaktadır. Son olarak eğitim psikolojisinin kapsamı ve öğretmenin rolleriyle bağlantısı ortaya konmaktadır.

Dersten önce kendinize "Eğitim psikolojisi benim ne işime yarayabilir? Bu dersi almasam ne kaybederim? Bu dersten nasıl daha iyi yararlanabilirim?" veya "Bu dersi bize niye veriyorlar?" sorusunu sorup cevaplandırmaya çalışın.

Bilim ve Anlamları

İnsanoğlu kendini ve doğayı, yani içinde bulunduğu dünyayı, anlama güdüsü taşır. Tarih boyunca insanın kendisinin ne olduğu ve dünyanın nasıl bir dünya olduğu soruları insanın kafasını meşgul etmiştir. Bu sorulara herkes tarafından kabul gören bir cevap bulunamamıştır. Öyle görünüyor ki bulunması pek mümkün değildir. Bu sorulara verilen cevaplar genellikle bazı kesimleri memnun etmiş, başka kişiler bu cevabı güvenilir bulmamışlardır. İnsanın tarih boyunca herkes tarafından kabul görebilecek, herkesi ikna edebilecek bir cevap bulma çabası içinde olduğu söylenebilir.

İnsan ve dünyanın nasıl bir yer olduğu konusunda ilk ortaya atılan düşünceler felsefeyi oluşturmuştur. Ancak felsefe çok çeşitli düşüncelerin ortaya atıldığı bir alandır. Bu durum da göstermektedir ki, felsefi düşünceler çoğu kez herkesi ikna etmemektedir. İnsanın daha inanılır ve güvenilir bir bilgi kaynağı bulma çabaları bilimi doğurmuştur.

Bilgi Kaynağı Olarak Bilim

Bugün, bilim denince üç şey akla gelmektedir. Başka bir ifadeyle bilim, üç anlamda kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi bilgi kaynağı olarak bilimdir. Bilgi kaynağı olarak bilim, bilgi birikimini ifade eder. Bilim adamları bir takım yollarla bilgi üretirler. Bu üretilen bilgilerin bütününe bilim denir. Bu anlamda *bilim*, insan tarafından geliştirilen en güvenilir bilgi kaynağıdır. Bilimsel bilgiler, daha az güvenilir olan sözelimi geleneksel bilgi veya otorite bilgisi veya kişisel yaşantı bilgisinden daha güvenilirdir, çünkü insanlar daha güvenilir olduğu kabul edilen yollarla o bilgileri üretmişlerdir (Bacanlı, 1995).

bilgi kaynağı olarak bilim

bilim: insan tarafından geliştirilen en güvenilir bilgi kaynağı.

Araştırma Yöntemi Olarak Bilim

İkinci anlamda bilim, birinci anlamdaki bilimin elde edilme sürecini ifade eder. Yani süreç olarak bilim, bir bilgi birikimini değil, o birikimin elde edilme sürecini, yollarını ifade eder. Bu anlamdaki bilim, araştırma anlamında bilim de denebilir. Bilimin en önemli özelliği insanların güvenilir buldukları yollarla bilgi üretmek olduğu için, bilim bilgi birikimi kadar, hatta bazen ondan daha da önemli olarak bilim araştırma süreci demektir. Çünkü bilgi birikimi bir dizi araştırma sonucunda elde edilebilir; hatta bazı bilim felsefecilerine göre bilim, hiçbir

araştırma yöntemi olarak bilim